

Hatékonyabb-e a közös nyomozócsoportban való együttműködés, ha több országot érintő bűncselekmény merül fel?¹

CSONTOS-NAGY Ivett²

A szervezett bűnözés nagy kihívást jelent többek között hazánknak is, de a nemzetközi bűnügyi együttműködés jó lehetőséget ad arra, hogy akár több ország egységesen lépjen fel ellene. Ahhoz, hogy a nyomozó hatóságok a nemzeti határokon átnyúló bűncselekmények ellen is hatékonyan tudjanak fellépni, ismerniük és a gyakorlatban is alkalmazniuk kell a rendelkezésre álló proaktív eszközöket. Az egyik ilyen proaktív eszköz a közös nyomozócsoport, amelynek alkalmazása felmerülhet, ha a több tagállamra is kiterjedő bűncselekmény különösen bonyolult, vagy több tagállam folytat büntetőeljárást a bűncselekmény miatt. A kutatás tárgya és egyben a kutatási kérdés is, hogy a közös nyomozócsoportban való együttműködés elengedhetetlen-e bizonyos esetekben? A másik fontos eleme a vizsgálatnak, hogy a közös nyomozócsoport alkalmazásának előnyeit és további lehetőségeit felismeri-e hazánkban a rendészet és az igazságszolgáltatás, illetve a leplezett eszköz alkalmazása szükséges-e ennek során? A tanulmányban konkretizálok a közös nyomozócsoport előnyeit, kitekintést téve a Covid-19-járványra, illetve megvizsgálom félig strukturált interjúkon keresztül, hogy a gyakorlatban felismerhetők-e azok az előfeltételek, indokok, amelyek alapján felállítják a közös nyomozócsoportokat. A kutatás célja, hogy mind a rendészetben, mind az igazságszolgáltatásban dolgozó gyakorlati szakemberek felismerjék ennek a proaktív együttműködési eszköznek a pozitívumait.

Kulcsszavak: hatékonyság, közös nyomozócsoport, bizonyíték, szervezett bűnözés

Bevezetés

A szervezett bűnözés jelensége komoly kihívást jelent a világ számos országának. Az állandó szervezeti átalakulások, a bűncselekmények elkövetési módjának folyamatos változása, az elkövetők gyors és rugalmas alkalmazkodása többek között azok

¹ A cikk az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-22-3-II-NKE-72 kódszámú új nemzeti kiválóság programjának a nemzeti kutatási, fejlesztési és innovációs alaphól finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² R. főhadnagy, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: Nagy.Ivett@uni-nke.hu

a tényezők, amelyek állandó küzdelemre és összefogásra sarkallják az országokat. Egészen az 1980-as évek közepéig tartották úgy, hogy a szervezett bűnözés csupán bizonyos országokat érint a világon (mint Olaszország, Kína, Amerikai Egyesült Államok, Kolumbia), Európát tekintve viszont nem jelent veszélyt a szervezett bűnözés. A globalizációval, a termékek és a szolgáltatások szabad áramlásával 20 évvel később megváltozott a korábbi elgondolás, amit a bűnügyi térképek is jól mutattak. Kezdeményezések történtek az Európai Unión belül a tagállami együttműködések érdekében, így az uniós intézményi struktúra megalkotása is nagy előrelépést jelentett. Létrejött az Eurojust, az Frontex,³ a CEPOL,⁴ az OLAF⁵ stb. A 2000-es évek elején stratégiák keretében igyekeztek a szervezett bűnözés elleni küzdelmet még hatékonyabbá tenni. Így új kutatási irányokat, új modelleket, megközelítéseket, új nyomozási technikákat (az egyik ilyen új nyomozási technika a közös nyomozócsoport⁶) hoztak létre.⁷

A Lisszaboni Szerződés kapcsán – 2009. december 1-jén lépett hatályba – áttörést vártak az addig felmerülő akadályokkal kapcsolatban, mint a hatékonyság, a végrehajtási nehézségek vagy a tagállami ellenállás az uniós rendelkezésekkel szemben. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 4. fejezetében az igazságügyi együttműködések, míg az 5. fejezetben a rendőrségi együttműködés kapott fontos szerepet. Az igazságügyi együttműködés kiemelt eleme, hogy „az Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés a bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapul”.⁸ Ebben a fejezetben szerepel még az Eurojust hangsúlyos és jelentős tevékenységi köre is, amiről a későbbiekben még szó lesz. A rendőrségi együttműködés keretében a 87. cikk szerint:

„(1) Az Unió rendőrségi együttműködést alakít ki, amelyben részt vesz a tagállamok valamennyi hatáskörrel rendelkező hatósága, köztük a tagállamok rendőrségei, vámhatóságai és a bűncselekmények megelőzésére és felderítésére szakosodott egyéb bűnüldöző szolgálatai.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltak céljából az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapíthat meg a következőkre vonatkozóan:

- a) a releváns információk összegyűjtése, tárolása, feldolgozása, elemzése és cseréje,
- b) az állomány képzésének támogatása, valamint együttműködés az állomány egymás közötti cseréje, a felszerelések használata és a kriminalisztikai kutatások terén,

³ Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség – Európai Határőrizeti Ügynökség.

⁴ Le Collège Européen de Police, Európai Rendőr-akadémia.

⁵ Office Européen de Lutte Anti-Fraude, Európai Csalás Elleni Hivatal.

⁶ Joint Investigation Team (JIT).

⁷ SÁRKÁNY 2013: 10.

⁸ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 82. cikk (1).

c) a szervezett bűnözés súlyos formáinak felderítésére vonatkozó közös nyomozási technikák.”⁹

Emellett a rendőrségi együttműködés területén az Europolnak is kiemelt szerepe és feladata van, mert a határon átnyúló bűnözés nemcsak a szomszédos országok közötti együttműködést igényelheti, hanem más Európai Unió belüli és kívüli országok összehangolt fellépését is.

A fentiek alapján elmondható, hogy a 2000-es években végbement törekvések segítettek elő többek között annak az új nyomozási eszköznek, technikának a létrejöttét, amely az Európai Unió működéséről szóló szerződésben külön fejezetben szereplő igazságügyi és rendőrségi együttműködést egyben valósítja meg. A kutatás ezért a közös nyomozócsoportokra helyezi a fókuszot, annak hatékonyságára, szükségességére, illetve hazai viszonylatban a jelenleg fennálló helyzetet veszi górcső alá, félig strukturált interjúkon keresztül.

Közös nyomozócsoport mint új nyomozási eszköz

A tanulmány létrejöttét megelőző kutatás szempontjából is fontos, hogy alapjaiban megvizsgáljuk, hogy egy közös nyomozócsoportban való megállapodásnak mik a feltételei, előfeltételei, kik a résztvevői, mi a szerepe az Eurojustnak, az Europolnak, és hogyan zárul egy megállapodás.

Az Európai Unió belüli országok (Belga Királyság, Egyesült Királyság, Francia Köztársaság és a Spanyol Királyság) részéről 1999-ben merült fel az igény egy olyan csoport felállítására, amely elsősorban az emberkereskedelem, kábítószerkereskedelem és a terrorizmus ellen küzd. A közös nyomozócsoportok létrehozásának alapját teremti meg a 2000. május 29-én aláírt, az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló egyezmény.¹⁰ Azonban a ratifikálás lassú volt, így a Tanács úgy döntött, hogy 2002. június 13-án az egyezmény tartalmával megegyező kerethatározatot bocsát ki, ez lett *A Tanács 2002/465/IB kerethatározata a közös nyomozócsoportokról*, amelyet a tagállamoknak 2003. január 1-jéig kellett a nemzeti jogukba átültetni.

A kerethatározat főbb pontjai szerint a közös nyomozócsoportot két vagy több tagállam illetékes hatóságai hozhatják létre, közös célra, korlátozott, de meghoszszabbítható időtartamra. Az alapja egy kölcsönös megállapodás. Létrehozására különösen az alábbi esetekben kerülhet sor:

⁹ EUMSZ 87. cikk (1), (2).

¹⁰ Egyezmény a Tanács által az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikkének megfelelően létrehozott, az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről.

„a) bűncselekmények felderítésére irányuló nyomozás során egy tagállamnak benyolult és nagy ráfordítást igénylő, más tagállamokat is érintő bűnügyi nyomozást kell folytatni;

b) több tagállam folytat olyan bűncselekmények felderítésére irányuló nyomozást, amelyek körülményei az érintett tagállamok összehangolt és egyeztetett fellépését teszik szükségessé.”¹¹

Fontos szempont továbbá az is, hogy az Európai Unió kívüli országgal is lehetséges a közös nyomozócsoport felállítása, feltétele, hogy legyen nemzetközi megállapodás vagy nemzeti szabály jogalapként.¹² A létrehozás szempontjai igen tág körűek, emiatt kézikönyvek és jogforrások is meghatározzák a szempontokat. Ilyen a közös nyomozócsoportokra vonatkozó uniós kézikönyv, amely 2017 óta áll a tagállamok rendelkezésére. Ebben találjuk a közös nyomozócsoport fogalmát is, miszerint „a közös nyomozócsoport a nemzetközi együttműködés olyan eszköze, amely két vagy több állam illetékes igazságügyi (bírák, ügyészek, nyomozási bírák...) és büntetőhatóságai közötti megállapodáson alapul, korlátozott időtartamra és meghatározott célra jön létre annak érdekében, hogy az érintett egy vagy több államban bűnügyi nyomozásokat folytasson”.¹³ A kézikönyv még három fontos szempontot emel ki, amelyeket gyakorlati szempontból érdemes figyelembe venni. Az egyik, hogy a bünszervezet, bűnözői tevékenység mennyire kifinomult, összetett, a következő, hogy mennyi lenne az érintett államokban foganatosítandó nyomozási cselekmények száma, végül az, hogy a nyomozás milyen mértékben köti össze az államokat. Az esetek nagy részében a közös nyomozócsoport létrehozását megelőzően az érintett államokban már folynak nyomozások, ekkor beszélünk párhuzamos nyomozásról, de van olyan eset is, hogy nem mindegyik államban van folyamatban nyomozás, akkor viszont a közös nyomozócsoport létrehozása miatt is meg kell indítani a nemzeti szintű nyomozást. Gyakorlati szempont továbbá az is, hogy melyik államban éppen milyen stádiumban van az adott nyomozás, mert ha még kezdeti szakaszban van, akkor nagyobb eséllyel jön létre a megállapodás az államok között. Figyelembe kell venni azt is, hogy az egyes államok mennyire érintettek a nyomozásban, nem állapodnak meg minden állammal, ha nem feltétlenül szükséges. A kézikönyv ezért azt tanácsolja, hogy még mielőtt megtörténne a megállapodás, mindenképp legyen egy találkozó. Ebben a fázisban kap jelentős szerepet az Eurojust és az Europol. Mindkét nemzetközi szervezet biztosítja a koordinációs vagy operatív ülések megszervezését.¹⁴

Az Eurojust már 2005 óta tölt be fontos szerepet a közös nyomozócsoportok felállításában, mivel a Tanács által felállított közös nyomozócsoport szakértői

¹¹ A Tanács 2002/465/IB kerethatározata a közös nyomozócsoportokról.

¹² Közös nyomozócsoportok. Lásd: <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/joint-investigation-teams.html>

¹³ Az Európai Unió Tanácsa 2017: 4.

¹⁴ Az Európai Unió Tanácsa 2017: 7.

hálózat (the JITs Network) találkozóinak ad otthont. A létrehozásának célja volt, hogy megkönnyítse a közös nyomozócsoportok munkáját, ösztönözze az országokat és gyűjtse, összegezze az eddigi tapasztalatokat, amire 2005 óta van lehetősége az országoknak a minden évben megrendezésre kerülő közös nyomozócsoport-hálózati üléseken.¹⁵ Itt jegyzem meg, hogy az Eurojust és az Europol részvétele a közös nyomozócsoportban választható az országok által. Azonban finanszírozás szempontjából mindenképp érdemes megfontolni, hogy az operatív szakaszban bevonják-e az érintett nyomozó hatóságok az Eurojustot, mivel utazási, szállási, tolmácsolási, fordítási, illetve a bizonyítékok és a lefoglalt tárgyak szállításának költségeit is vállalja. Technikai eszközöket is rendelkezésre bocsát, mint a biztonságos kapcsolattal rendelkező laptopok, mobil szkennerek, mobiltelefonok. A közös nyomozócsoport működésével kapcsolatban konkrét segítséget is nyújthat, például jogi kérdésekben (a bizonyítékok elfogadhatósága).

Az Europol szerepe szintén jelentős az Eurojust mellett, hiszen információs és elemzési képességei, több mint 700 fős személyzete tud támogatást nyújtani. Ha nem az Európai Unió belüli tagállammal történik a közös nyomozócsoport felállítása, akkor szintén az Europolnál jelen lévő összekötő tisztviselők segítik a harmadik államokkal való kommunikációt. Az Europol 2010 óta finanszírozást is biztosít. Fontos, hogy támogatói szerepkörben vesznek részt a közös nyomozócsoportban.¹⁶ A közös nyomozócsoport vezetője egy ügyész. A bizonyítékokra úgy kell tekinteni, mintha eljárási jogsegély keretei között történt volna az átadás, beszerzés vagy az eljárási cselekmény végrehajtása.¹⁷

Végül a közös nyomozócsoport befejezésére sor kerülhet, ha a nyomozást indokolt befejezni az egyik részt vevő államnak, ettől függetlenül a többi partner még folytathatja az együttműködést. Vizsgálni kell a befejezéskor a joghatóság kérdéskörét (joghatóság átadása, megosztása stb.) és ami az útmutató szerint fontos, hogy értékeljék a közös nyomozócsoportot, erre külön formanyomtatvány áll rendelkezésre, amelyet ideális esetben egy ülésen beszélnek át.¹⁸ A 2017-es gyakorlati útmutatót követően 2021-ben angol nyelven megjelent egy újabb verzió, amelyben már jogesetek és konkrét ábrák magyarázattal is megtalálhatók, ezzel is segítve az értelmezést.¹⁹

¹⁵ JITs Network. Lásd: www.eurojust.europa.eu/judicial-cooperation/practitioner-networks/jits-network

¹⁶ Az Európai Unió Tanácsa 2017: 22–23.

¹⁷ BLASKÓ–BUDAHÁZI 2019: 113.

¹⁸ Az Európai Unió Tanácsa 2017: 11.

¹⁹ Eurojust 2021: 92–102.

A kutatás módszertana és a Legfőbb Ügyészségen dolgozó ügyészekkel készült félig strukturált interjúk eredményei

A forráskutatások, majd az azt követő forráselemzések által a közös nyomozócsoportok mélyebb megismerése elengedhetetlen volt. Mivel a kutatás tárgya és egyben a kutatási kérdés is az volt, hogy a közös nyomozócsoportban való együttműködés elengedhetetlen-e bizonyos esetekben, illetve hogy a gyakorlatban felismerhető-e azok az előfeltételek, indokok, amelyek alapján felállítják a közös nyomozócsoportokat.

A kutatás módszertanát tekintve interjúkészítést, azon belül is félig strukturált interjúkat bonyolítottam le, mivel így még több információhoz jutottam a téma kapcsán. Az interjúkat megelőzően készült interjúvázat alapján folytak a beszélgetések, így leginkább úgynevezett puha interjúk készültek. Az interjúalanyok a Legfőbb Ügyészségen dolgozó ügyészek voltak, személyüket tekintve homogének, azonban a teljeskörűség is megvalósult (minden alcsoport „képviseltette” magát, azaz főosztályvezető, osztályvezető, legfőbb ügyészégi ügyész), ami fő szempont volt, mivel nem az volt a kutatás célja, hogy minél több emberrel készüljön interjú. Az interjúk elkészítését a Legfőbb Ügyészség – Kabinet – Adatvédelmi és Biztonsági Osztály engedélyezte. Összesen öt ügyésszel készült interjú az interjúvázatok segítségével. Azt is figyelembe vettem, hogy az interjúalanyok mindegyike olyan ügyekkel dolgozzon, amelyeket bünszervezetben követnek el, tehát kifejezetten a szervezett bűnözői csoportokkal szembeni fellépést vizsgáltam, függetlenül a bűncselekmény típusától.

A Legfőbb Ügyészség szerepe azért jelentős hazai viszonylatban a közös nyomozócsoportok kapcsán, mert rajtuk keresztül történik a megállapodások megkötése. A gyakorlatban minden megállapodás rajtuk keresztül kell hogy megvalósuljon, azaz kizárólagos a hatáskörük, de nem szükséges, hogy aktívan is dolgozzanak a közös nyomozócsoportban, ha csak nincs konkrét erre irányuló kérés az alacsonyabb szinten lévő ügyészségektől, de az is elképzelhető, hogy épp a Legfőbb Ügyészség felügyeli a nyomozást is. A Legfőbb Ügyészség az igazságszolgáltatás oldaláról egyébként is egy nemzetközi kontaktpont, több nemzetközi szervezettel is ők tartják a kapcsolatot, rajtuk keresztül történik a kapcsolatfelvétel, ha felmerül egy eljárás során a nemzetközi együttműködés igénye bármely ország vagy szervezet felé, tehát a nemzetközi együttműködés területén nagy jelentősége van.

Az interjú elején fontos volt, hogy 1 és 5 közötti skálán megvizsgáljam, mennyire elégedettek az interjúalanyok a hazai nemzetközi bűnügyi és igazságügyi együttműködéssel. A válaszok között 5-ös értékelés egyik esetben sem szerepelt, 3 és 4 között oszlottak meg a vélemények, a „volna még mit javítani” mondattal kiegészülve. Ha már nemzetközi együttműködés, akkor szintén a bemelegítő kérdések között szerepelt, hogy általánosságban melyik országgal a legjobb az együttműködése Magyarországnak. Az Amerikai Egyesült Államokkal való kiemelkedően jó együttműködés mindenkitől elhangzott, ami jogsegélyegyezmény alapján történik. Az Európai Unió belüli országokkal, mint Románia, Szlovákia, Ausztria (szomszédos államok)

jó az együttműködés, de említették mindannyian Olaszországot, akivel nem minden esetben megfelelő, Németországgal pedig gyakoriak a közös munkák, de nehézkesek. Ez amiatt van, hogy a német föderális rendszerben hosszas engedélyeztetéseket kellene végigjárni, ha két tartomány érintett egy bűncselekményben, már bonyolódik a közös munka.

Kezdetben, a közös nyomozócsoport intézményének létrejöttékor, inkább a nyugati országok kezdeményeztek: Franciaország, Belgium, Hollandia.

Még az interjú elején tértem ki arra is, hogy milyen bűncselekménytípusokkal találkoznak leginkább munkájuk során, ezek között a költségvetési csalás, az emberkereskedelem, embercsempészet, a pénzmosás a legtöbb, a kábítószer-kereskedelem számomra meglepő módon elenyésző számban van jelen, vagy nem jut el a Legfőbb Ügyészség szintjéig.

Korábbi kutatásaimban is hangsúlyos volt a bizonyítás, a bizonyítékok beszerzése, mivel egyes esetekben csak információ áll az ügyészek rendelkezésére a vádemelés során bizonyíték helyett, ami megnehezíti az elkövető felelősségre vonását. Ezért is fogalmaztam meg az alábbi kérdést:

„Milyen proaktív speciális nyomozási technikákat emelne ki, amelyek a bizonyítást segítik elő és eredményesebbé teszik az igazságszolgáltatást?”

Több esetben is elhangzott, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 2018. július 1-jei hatálybalépése óta több minden is a bizonyítást segíti elő, az egyik legnagyobb előnye, hogy a leplezett eszközöket „magába olvasztotta” az új törvény, így a kapott eredmények felhasználhatósága meggyorsult, önmagában is felhasználható, nincs szükség a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény alkalmazására, ellentétben a korábbi gyakorlattal. Említették még az eljárást gyorsító intézkedéseket (a nyomozati alku, az egyezség megkötése). Nyomozási technika alatt szerepelt még a spontán, közvetlen információcsere, de a jövőre nézve fontos lenne véleményük szerint, ha a figyeléseket újra a nyomozó hatóságok csinálnák, illetve ha a rendőrök és az ügyészek magatartása is proaktív lenne (példaként hangzott el, hogy vannak olyan nyomozók, akik a prostitúciós hirdetéseket folyamatosan monitorozzák az emberkereskedelem elleni küzdelem érdekében).

A fellevezető kérdéseket követően a közös nyomozócsoportokkal kapcsolatos kérdések között szerepelt, hogy véleményük szerint mennyire eredményes és hatékony a közös nyomozócsoport. A válaszok szerint akkor eredményes és hatékony, ha a részt vevő felek, államok mindegyike akarja a közös eredményt, és úgy gondolkodnak, hogy „nem én, hanem mi”, nem hallgatják el az információt, minden bizonyítékot megosztanak egymással. Azonban hazai viszonylatban megjegyezték, hogy ha vezetői nyomás hatására jön létre a közös nyomozócsoport, az általában eredménytelen, passzívak a résztvevők, de ha „alulról” jön a kezdeményezés, sokkal nagyobb a motiváció a teljes munka során.

A kutatás részét képezi a leplezett eszközök alkalmazása is, mivel a közös nyomozócsoporton belül is lehetséges ez, aminek az eredményei garantáltan a büntetőeljárás részét képezhetik minden részt vevő ország számára. Ezért is fogalmazódott

meg a kérdés, hogy gyakran alkalmaznak-e leplezett eszközöket közös nyomozócsoporton belül? Ezzel kapcsolatban azonban eltérő válaszok születtek, mivel eltérő a gyakorlat, vannak olyan esetek, ahol már a megállapodás megkötése előtt alkalmazják, és része a nyomozásnak, máshol nem is alkalmaznak, csak indokolt esetben, mivel országonként eltérnek a határidők és az engedélyezési rendszerek. Továbbá ahhoz, hogy felhasználható bizonyítékok szülessenek, mind a két vagy több oldalról meg kell történnie az engedélyeztetésnek (ez közös nyomozócsoportban csak a fedett nyomozó alkalmazásánál szükséges, a többi esetben elegendő az egyoldalú engedélyeztetés), ha európai nyomozási határozatot bocsátanak ki. Leggyakrabban a lehallgatás, az átvásárlás, a hely titkos megfigyelése, a fedett nyomozó vagy a vádalku intézményét alkalmazzák. Példaként említették a fedett nyomozó alkalmazása során, hogy amikor szükséges egy olyan fedett nyomozó (például kínai, vietnámi), amelyik adott államnak nem áll rendelkezésére, akkor közös nyomozócsoporton belül a másik állam is biztosíthatja a fedett nyomozót az eljárásban. Ehhez kapcsolódott az a témakör is, hogy a leplezett eszközök alkalmazásának gyakorlata egységes-e az Európai Unión belül, amire egyhangúan ugyanazok a válaszok érkeztek, hogy nem egységes, és pontosan emiatt alkalmaznak csak indokolt esetben leplezett eszközöket, amit fentebb már említettem. Mások a terminusok (lehallgatás kapcsán), más a technikai kivitelezés, harmonizációs gondok vannak. Példaként hangzott el, hogy amíg Magyarországon fő szabály szerint nem lehet tanúkat, sértetteket lehallgatni, addig Franciaországban igen, ami egy emberkereskedelem kapcsán fontos lenne hazánkban is. Ettől eltekintve a magyar Be. alkalmas több szempontból is, például általában, amit tőlünk kérnek a külföldi hatóságok, azok mindegyike kivitelezhető.

A közös nyomozócsoport létrejöttének előfeltételei között szerepelt a válaszokban, hogy szükséges az országoknak együttműködni egy bünszervezettel szemben, fontos a bizonyítékok „cseréje”, a bizonyítékok gyűjtésének megkönnyítése, fontosak a személyes kapcsolatok, az elhivatottság, legyen jó az előkészítés a nyomozó hatóságok által, történjen előzetesen spontán információcsere, és legyenek az ügyészek is nyitottak a közös nyomozócsoportra.

Az interjú során kitértem arra is, hogyan ismerték fel, hogy elengedhetetlen a közös nyomozócsoport létrehozása. A legtöbb válasz szerint a bizonyítékok gyors és hatékony beszerzése és felhasználása miatt elengedhetetlen, illetve fontos szempont az is, hogy ha leplezett eszközök alkalmazására is sor kerülne, akkor szintén a közös nyomozócsoport a leghatékonyabb. A cél az, hogy ne ugyanazt az ügyet nyomozzák a különböző országokban, ami bünszervezet esetében gyakran előfordulhat (emberkereskedelem kapcsán hazánkban történik a toborzás, külföldön az emberkereskedelem), mivel az nem vezet eredményre, hanem együtt kell működni a társ-hatóságokkal.

A kérdések végén pedig arra voltam kíváncsi, hogy miért nem jön létre mégsem közös nyomozócsoport. A válaszok egybehangzók voltak, általában, ha más stádiumban vannak már a nyomozások, az eljárási határidők miatt, ha esetleg be kell

avatkozni életveszély miatt, viszont azt is megfogalmazták többen, hogy passzívak az országok, félnek az ismeretlentől (hazai viszonylatban), személyekben rejlő okok miatt, és „sokszor nyűgnek tekintik”.

Magyarország az elmúlt években több közös nyomozócsoportban vett részt. Amióta létezik ennek az intézménye, összesen 50 közös nyomozócsoportban való megállapodást írtak alá a Legfőbb Ügyészség statisztikai adatai szerint, az elsőt 2011-ben, de az 50 közül még több jelenleg is folyamatban van. Ezek közül egy alkalommal született megállapodás az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország között (már lezárult), egy kiberbűncselekmény kapcsán, de a bűnszervezet felderítése sokkal bonyolultabb volt, mivel a kibertérben történtek az elkövetések, és az elkövetők detektálását megnehezítette, hogy földrajzilag nehezen meghatározható helyszínekről követték el a bűncselekményeket.

A Covid-19-járvány hatásai

A koronavírus-járvány nemcsak a mindennapi életünkre volt hatással, de a nemzetközi együttműködésekre is. Ezért az interjúk során kitértem arra is, hogyan vélekednek az elmúlt három évről, hogyan befolyásolta az együttműködések. Mindegyik interjúalany szerint nagymértékben befolyásolta, de abban már eltértek az álláspontok, hogy pozitív vagy negatív irányba. Egyesek szerint ez a fajta „krízis” jót tett az együttműködéseknek, rájöttek, hogy online platformokon keresztül is lehet hatékonyan együtt dolgozni, mások szerint számszerűen látványos volt az együttműködések visszaesése, utazási korlátozások, teljesítési akadályok merültek fel, kevesebb koordinációs értekezlet volt. Volt olyan, aki azt mondta, hogy a Covid-19-járvány következménye, hogy az emberek befelé fordultak, nem elég nyitottak, újra meg kellene tanulni, hogyan is kell nyitni és együttműködni más társhatóságokkal.

Következtetések

Az új Be. törvénnyel hazánk sok tekintetben élvez előnyt a bizonyítások során más országokkal szemben, de ideális lenne például – idézve az egyik interjúalanyt – „egy európai uniós nyomozási törvény megalkotása”, ami elég utópisztikusan hangzik, vagy az országok büntetőeljárás törvényeinek összehangolása, de indokolt lenne legalább a leplezett eszközök harmonizálása a jövőben. A közös nyomozócsoportnak számos olyan előnye van, amelyet ha felismernek az országok egy bűnszervezettel szembeni küzdelemben, akkor hatékony és eredményes nyomozások születnek. Az egyik legnagyobb előnye, hogy a keletkezett bizonyítékok átadása gyorsan történhet minden részt vevő állam számára, és a későbbiekben zökkenőmentesen felhasználható. Részt vesznek benne ügyészek, akik már a kezdetektől iránymutatást

adhatnak a nyomozó hatóság tagjainak.²⁰ Következtetésképp mégis az mondható el, hogy bár tisztában vannak az elnökökkel az igazságszolgáltatás oldaláról is a szakemberek, mégis a gyakorlatban úgy látják, nem valósul meg olyan intenzíven a nemzetközi bünygyi és igazságügyi együttműködés sem. Objektív oldalról elmondható, hogy a hatékonyság függ az együttműködési készségeitől, illetve attól, hogy mit tudnak a szakemberek, milyen képzéseken vesznek részt, mennyire gyakorlottak benne. Ezért jóval több képzést kellene tartani, célzottan azon szakembereknek (ügyészeknek és a nyomozó hatóság tagjainak is), akik a nyomozásokat végzik, nem pedig a vezetők, felső vezetők számára. A nemzetközi együttműködésről, idézve két interjúalanyt, „évtizedes babonák keringenek”, illetve a „kölcsonös bizalmon még van mit csiszolni”. Szubjektív oldal a hozzáállás, a motiváció, és az angol nyelv bátrabb használata is elengedhetetlen lenne, magyar viszonylatban is bizonytalanok a nyelvhasználatban, de vannak olyan országok, ahol a saját anyanyelvükön kommunikálnak legszívesebben.

A kutatási kérdések megválaszolása az eredmények tekintetében egyszerű, hisz elengedhetetlen a közös nyomozócsoport, ha nagy mennyiségű bizonyíték beszerzése van kilátásban, akkor ez a legalkalmasabb eszköz, a másik kutatási kérdésre is igen a válasz, csak akarat kérdése, hogy a felismeréssel együtt megkezdik-e az együttműködést az érintett felek, vagy sem.

Összegzés

Egy közös nyomozócsoport létrehozásához, úgy gondolom, minden országban minden feltétel adott, legyen az technikai, anyagi vagy szakértői támogatás. A kulcskérdés csupán annyi, hogy akarnak-e az államok közösen fellépni a szervezett bűnözéssel szemben, vállalják-e azokat az eljárási akadályokat, amelyek az eltérő nemzeti jogból adódnak, a nyelvi különbségeket és az időt, amit egy bünszervezet felszámolására kell szánni? Vagy úgy gondolják, hogy nekem csak az adat, információ kell külföldről, a többi külföldi szállal nem foglalkozom, mert nem az én dolgom. Véleményem szerint a felismerésben és abban, hogy valóban elengedhetetlen a közös nyomozócsoport, még van mit fejlődni, mint ahogy mutatják az interjúalanyok válaszai is a nemzetközi együttműködés területén, de ez nem róható fel sem a bűnüldöző hatóságoknak, sem az ügyészeknek, hisz a kezdeményezés és a felismerés mindkét oldalról megtörténhet. A legtöbb esetben kezdetben az igazságügyi és a bünygyi együttműködésnek kell létrejönnie, hogy a későbbiekben megvalósuljon a nemzetközi irányú együttműködés is.

A tanulmány címe önmagában egy kutatási kérdés volt, így a kutatás eredménye alapján elmondható, hogy mindenképp hatékonyabb a közös nyomozócsoportban való együttműködés a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Azonban egy biztos:

²⁰ NAGY 2023: 619.

változtatásra van szükség, mert számtalan olyan tényező, mint a kibertér, ahol már nehezen értelmezhető a földrajzi elhelyezkedés vagy a szervek és a mesterséges intelligencia korában már nem motiváció és akarat kérdése lesz, hogy állapodjak-e meg közös nyomozócsoportban vagy sem, hanem erősen ajánlott lesz a bűncselekmény súlyából adódóan.

IRODALOMJEGYZÉK

- Az Európai Unió Tanácsa (2017): *A közös nyomozócsoportokra vonatkozó gyakorlati útmutató*. Brüsszel. Online: www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/jit-guide-2017-hu.pdf
- BLASKÓ Béla – BUDAHÁZI Árpád (2019): *A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga*. Budapest: Dialóg Campus– Wolters Kluwer.
- Eurojust (2021): *Joint Investigation Teams. Practical guide*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Online: <https://doi.org/10.2812/112076>
- NAGY Ivett (2023): A hatályos büntetőeljárás törvény egyes változásainak vizsgálata a szervezett bűnözés elleni fellépés tükrében. *Belügyi Szemle*, 71(4), 603–624. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.4.3>
- SÁRKÁNY István (2013): A szervezett bűnözés elleni küzdelem jogi és intézményi fejlődése az EU-ban Luxemburgtól Stockholmig. In SÁRKÁNY István (főszerk.): *A szervezett bűnözés kézikönyve*. [h. n.]: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 10–12. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Kezikonyv_szervezett_bunoozees_NKE_2013.pdf

Jogi források

- A Tanács 2002/465/IB kerethatározata a közös nyomozócsoportokról
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés
- Egyezmény a Tanács által az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikkének megfelelően létrehozott, az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről

ABSTRACT

Is It More Effective to Work Together in a Joint Investigation Team When a Crime Involving More Than One Country is Detected?

Ivett CSONTOS-NAGY

Organised crime is a major challenge, including for our country, but international cooperation in the field of crime provides a good opportunity for several countries to act in unison. In order to be effective in tackling crime across national borders, investigating authorities need to be familiar with the proactive tools available and apply them in practice. One such proactive tool is the joint investigation team, which may be used when the crime is particularly complex and involves several Member States or is prosecuted by several Member States. The research question and the subject of the research is: is cooperation in a joint investigation team indispensable in certain cases? Another important element of the study is whether

the advantages and further possibilities of using a joint investigation team are recognised by the police and the judiciary in Hungary, and whether the use of a disguised instrument is necessary in this context. In the study, I will concretise the advantages of the joint investigation team, looking at the Covid-19, and examine, through semi-structured interviews, whether the preconditions and reasons for setting up joint investigation teams are recognisable in practice. The aim of the research is to ensure that practitioners in both law enforcement and the judiciary recognise the positive aspects of this proactive collaborative tool.

Keywords: *efficiency, joint investigation team, evidence, organised crime*